

Stručni rad

UKLJUČIVANJE KOMPETENCIJA PODUZETNOSTI U PRIPREMU EKSKURZIJE

Vera Gognjavec

Osnovna škola Trebnje

Sažetak

Na nastavi geografije razvijamo sposobnosti učenika za korištenje jednostavnih metoda geografskog istraživanja. Na taj način dobivaju informacije o okolišu i u okolišu.

Ekskurzija je važan didaktički oblik i metoda rada u osnovnoj školi. Učenicima nudi mogućnost da kroz neposrednu prostornu stvarnost sami dođu do geografskih uvida. Učenici na ekskurziji produbljuju stečena znanja, osposobljavaju se za korištenje kartografskih, orijentacijskih, anketnih, mjernih metoda... Dobra je prilika za interdisciplinarno povezivanje i rad na terenu. Savršeno omogućava razvoj proceduralnog i prenosivog cjeloživotnog znanja. Učenici stječu nova znanja, usavršavaju ih, šire i primjenjuju u svakodnevnom životu. Time učenicima omogućava učinkovitije učenje na iskustveni način (u prirodi, na terenu).

Planiranje ekskurzije zahtijeva od učitelja puno rada – od pripreme plana provedbe ekskurzije (datum, vrijeme, prijevoz, troškovi, sadržaj...), pripreme programa, pripreme učenika i učitelja u pratnji do sigurne provedbe ekskurzije i njezine evaluacija.

Ključne riječi: ekskurzija, regija, planiranje, priprema, kompetencija

INTERDISCIPLINARNO POVEZIVANJE: povijest, ekološki odgoj, turistički odgoj, matematika, tehnička kultura, građanski i domovinski odgoj i etika, kemija, fizika, priroda, domaćinski odgoj, istraživanje rodnog kraja i zaštita njegovog okoliša, likovna kultura, glazbena kultura, slovenski jezik. [1]

1. UVOD – ZAŠTO EKSKURZIJA

Kratak izlet sa ciljem proučavanja ili razgledavanja prirodnih znamenitosti naziva se ekskurzija. Jednodnevne edukativne ekskurzije često organizira škola ili određeni razred kao dodatne vježbe uz posjet prirodnog ili geografskog obilježja. [3] Riječ ekskurzija proizlazi iz latinskog jezika i znači izlet sa stručnim vođenjem. [2]

Učenici stječu vrlo široka i korisna znanja (teoriju s praksom). Vježbaju samostalno bilježenje, traženje bitnih stvari, formuliranje pisanih uradaka... Razvija se opušten odnos između učenika i učitelja. Učitelj proučava učenika na samostalnost i organizaciju rada. [4]

Učenici na vođenoj ekskurziji upoznaju prirodne pojave (reljef, tlo, vode, flora, fauna, klima, stijene) i društveno-ekonomske pojave (poljoprivreda, naselje, gospodarstvo, energija, stanovništvo...). Učenici se u razredu upoznaju s planom ekskurzije. Nakon toga slijedi aktivno uključivanje učenika u pripremu ekskurzije.

Ekskurzija je sastavni dio obrazovnog procesa. Njezina **svrha** je promatranja pojava u prirodnom stanju te mogućnost prikupljanja uzoraka. Ekskurzija je važan oblik stjecanja znanja na zanimljiviji način. Zahvaljujući prisnom odnosu i upotrebi svih osjetila učenici se osposobljavaju i u socijalnim vještinama, što se odražava u boljem razumijevanju, trajnijem znanju, ohrabrivanju i motivaciji za daljnji rad. Ekskurzija je radni izlet za koji je učenike potrebno unaprijed pripremiti (na satu uz kartu, pomoću raznih video sadržaja, čitanjem članaka, traženjem literature, određivanjem načina i metoda rada...) [2]

Didaktički principi ekskurzije usmjeravaju učitelja u uspješnom planiranju i vođenju ekskurzije. Poznajemo tri principa: načelo jasnoće i apstraktnosti (osjetilna jasnoća, konceptualna jasnoća), načelo aktivnosti i razvoja i načelo primjerenosti. [2]

Cilj ekskurzije je upoznavanje učenika sa interdisciplinarnom ekskurzijom u jednu od slovenskih regija. Učenik mora nastavom stečeno znanje upotrijebiti u konkretnoj regiji tako da samostalno prikupi tražene informacije. Prikupljene informacije mora nakon provedenog istraživanja upotrijebiti u pisanju priloga.

Pritom razvija komunikacijske, društvene, mentalne i praktične vještine za istraživanje geografskih pojava i procesa. U pripremi povezuje različite aspekte obrazovanja (kognitivne, emocionalne, etičke, estetske i motoričke). [2] Ovisno o stupnju obrade nastavnih tema, ekskurzije mogu biti uvodne, popratne i naknadne. Njihovo izvođenje je povezano sa nastavnim predmetima. Razlikuju se po obimu i trajanju. Mjesto izvedbe može biti u prirodi, u kulturnim ustanovama, u gospodarskim ili tehnološkim zgradama. [2]

Elementi planiranja moraju uključivati razred, vrijeme i broj učitelja pratitelja. Svaka ekskurzija ima sadržaj i planirane aktivnosti. Ciljevi i standardi određeni su godišnjim planom rada koji pretpostavlja da učenik uči o različitim regijama. Učenici moraju aktivno učestvovati u pripremi ekskurzije. Vođa ekskurzije mora pripremiti sigurnosni plan ekskurzije. Putem pismenog obavještenja upoznaje roditelje sa njezinim planiranim tijekom. Planiranje uključuje i procjenu troškova (ulaznice) i pripremu dokumentacije (putni nalozi, načini i rokovi plaćanja). [1]

U obzir je potrebno uzeti i specifične situacije kao što su velike grupe učenika te različite psihofizičke sposobnosti učenika (koncentracija, opseg sadržaja, udaljenosti, očekivanja, potrebe). Prilikom planiranja moramo predvidjeti kako ćemo obezbjediti sigurnost (bilježenje mogućih opasnih točaka, unaprijed dogovorena pravila ponašanja, 1 pratitelj na 15 učenika, red sjedenja, neplanirane poteškoće na putu). Provjeriti moramo vremensku prognozu i stanje u prometu (radna zatvaranja) te od učenika prikupiti informacije o zdravstvenim problemima i telefonske brojeve roditelja. Spremni moramo biti i na druge posebnosti u specifičnim situacijama, stoga moramo pripremiti rezervni plan i provjeriti moguće paralelne rute i dodatne lokacije koje možemo uključiti u ekskurziju. [1]

Školski pravilnik detaljnije određuje **prava i dužnosti učenika i učitelja te pratitelja** na stručnim ekskurzijama. U njemu je zapisano kako postupati u slučaju kršenja pravila. Kada škola organizira stručnu ekskurziju, dužna je voditi računa o svemu što obezbjeđuje sigurnost učenika. Za potrebe ekskurzije stvara se sigurnosni plan. Škola je dužna upoznati učenike i njihove roditelje s pravilima ponašanja u organiziranim aktivnostima. [6]

Prava učenika su učestvovanje na stručnim ekskurzijama, osigurana sigurnost na ekskurziji, poštovanje njihove osobnosti i dostojanstva sa strane učitelja i suputnika, stjecanje kvalitetnih informacija koje šire njihovo znanje i konstruktivno sudjelovanje u oblikovanju sadržaja stručnih ekskurzija (akcijski plan). **Prava učitelja i pratitelja** su da učenicima na stručnim ekskurzijama obezbeđuju sigurnost, da konstruktivno surađuju s ravnateljem, ostalim pratiteljima i vođom stručne ekskurzije u oblikovanju sadržaja, planiranju i pripremi pojedinačnih aktivnosti te u analizi uspješnosti izvedene ekskurzije nakon njezinog završetka. Ujedno imaju i pravo do naknade za vrijeme odsutnosti sukladno s kolektivnom ugovorom i školskim aktima. [6]

Dužnost je učenika da poštuju sve ljude i ponašaju se u skladu s općeprihvaćenim civilizacijskim normama. Pritom moraju poštivati i prava ostalih učenika, učitelja i pratitelja te aktivno sudjeluju u pripremi individualnih sadržaja prije odlaska na ekskurziju. Važno je da se pridržavaju uputa učitelja i pratitelja te ne napuštaju grupu bez dopuštenja odgovornog pratitelja, da se brinu se o vlastitom zdravlju i sigurnosti te ne ugrožavaju druge na ekskurziji, da ne piju alkoholnih pića te da vode brigu o inventaru i čistoći prijevoznih sredstava. **Dužnosti učitelja i pratitelja** su da sukladno sa godišnjim planom rada pripreme sve potrebno za provedbu stručne ekskurzije, organiziraju i provedu aktivnosti u skladu s postavljenim ciljevima te analiziraju učinak i izrade završno izvješće. U slučaju kršenja pravila moraju postupati sukladno sa odredbama Pravilnika. [6]

U slučaju **kada učenik ne poštuje pravila odnosno svojih dužnosti**, škola je dužna postupiti sukladno s Školskim pravilnikom o kućnom redu i školskim pravilima o izricanju odgojnih mjera. Ako učitelj na ekskurziji smatra da učenik zbog nepoštivanja pravila i uputa onemogućuje sigurno izvođenje predviđenih aktivnosti, o tome obavještava roditelje koji su dužni doći po učenika. Škola kasnije postupa u skladu sa školskim pravilima. [6]

Nakon protresanja sigurnosnih aspekta ekskurzije slijedi aktivnu uključivanje učenika u pripremu ekskurzije putem primjenjivanja kompetencija što ih razvija projekt

POGUM. POGUM je akronim za **PO** – *podjetnost*, **G**-*gradnik* za **Upanja Mladih** (poduzetnost, sastavni blok za Nade mladih). Cilj projekta je jačanje kompetencije poduzetništva i promicanje fleksibilnog prelaženja između obrazovanja i okoliša u osnovnim školama što znači da radimo na razvijanju, testiranju, praćenju, evaluaciji i implementaciji cjelovitog modela poduzetništva u osnovnoj školi, čime se učenicima omogućuje fleksibilan prijelaz između obrazovanja i okoliša. Na taj način osnažujemo školarce (osnovnoškolce) i stručnjake (učitelje, savjetnike, druge stručnjake i rukovoditelje u osnovnim školama) kompetencijom poduzetništva. [5]

Kompetencije koje razvijamo su: planiranje i upravljanje, uključivanje resursa, kreativnost, suradnja te motivacija i upornost. [5] Učenici ostavljaju svoje pisane priloge u online učionici za geografiju. Na ekskurziji pojedini učenici pročitaju pripremljene pisane priloge. Prilozi sadrže prirodne, društvene, kulturne, sportske, glazbene, kulinarske karakteristike određene regije.

Ekskurzija 9. razred – uključivanje kompetencija projekta POGUM u planiranje

U sklopu ekskurzije učenici 9. razreda upoznaju predalpske regije. Na terenu upoznaju karakteristike kontinentalne klime (vruća, suha ljeta s popodnevnim olujama i hladne zime s temperaturama ispod 0°C), vegetaciju (hmelj – zeleno zlato), prirodne znamenitosti poput krških pojava, reljefa... Osim prirodnih fenomena, uče se i s gospodarstvenima (industrija: rudarstvo, željezara, ugljenokop...) i društvenima fenomenima (infrastruktura: cestovni križ...) i povijesnoj baštini (Celjski dvorac, stari grad Celje). Ekskurzija je zaokružena i upoznavanjem kuhinje regije (npr. trojanske krafne) i upoznavanjem etnoloških karakteristika (alpski tip kuće).

Kompetenciju planiranja i upravljanja razvijamo time da učenicima omogućimo da samostalno odaberu zadatak koji će preuzeti u sklopu ekskurzije (okvirne prijedloge priprema učitelj, no učenici mogu predložiti i vlastite ideje). Za odabrani zadatak moraju pripremiti plan rada (ciljevi, resursi, radni koraci, vremenski okvir...).

Učenici razvijaju svoju **kompetenciju integracije resursa** tako što prave popis resursa koje mogu ili moraju koristiti za provedbu plana rada što su ga pripremili. Pronaći moraju resurse i uključiti ih u provedbu zadatka na smislen način. Tijekom izrade zadatka također mogu dodati i nove resurse. Međutim, kada završe s poslom, onda moraju zapisati analizu korištenih resursa te kratku refleksiju (smisleno korištenje prikupljenih resursa, poteškoće u prikupljanju i upotrebi resursa, nedostatak resursa...).

Kompetencija kreativnosti omogućuje učenicima da u skladu sa svojim interesima i sposobnostima odaberu zadatak, kojega će obaviti u sklopu ekskurzije, i da isplaniraju te oblikuju didaktički materijal za nastavu geografije u 9. razredu, pri čemu koriste svoje računalne vještine (uređivanje teksta). Provođenje svog zadatka cijelo vrijeme evaluiraju. U obzir moraju uzeti i povratne informacije vršnjaka i učiteljice jer ih moraju upotrijebiti za poboljšanje svoga zadatka odnosno teksta. Na kraju izrađuju didaktički materijal koji je dostupan svim učenicima u online učionici geografije.

Kompetenciju suradnje razvijaju preko aktivnosti planiranja i izvršavanja zadataka kroz međusobnu suradnju, kako s ostalim učenicima tako i s nastavnicima i

terenskim vodičima. **Kompetencija motivacije i ustrajnosti** očituje se kroz praćenje zacrtanog cilja u skladu s zacrtanim planom rada.

Učitelj prati tijek rada, utvrđuje motivaciju pojedinca i bilježi refleksiju rada. Prije izvođenja ekskurzije učenici izrađuju akcijski plan. To uključuje kratku prezentaciju prirodnih, društvenih fenomena i poznatih osoba na ekskurziji. Učenici mogu raditi i u parovima. U tom slučaju mogu se sami dogovoriti tko će predstaviti koga ili što. Nakon ekskurzije učenici izrađuju didaktički materijal koji se može koristiti u nastavi geografije. Imaju dvije mogućnosti: pripremiti mogu didaktički materijal za kolege iz razreda (radni list, križaljku, zagonetke, rebus...) ili promotivni materijal (film, PPT, brošura, razglednica, letci). Također moraju navesti resurse koje su koristili i zašto su ih koristili. Nakon ekskurzije po dva učenika u svakom razredu pripremaju upitnik, kojega rješavaju učenici u njihovom razredu. Na kraju analiziraju rezultate upitnika i prezentiraju ih razredu. [5]

2. ZAKLJUČAK

Učenje je konstanta u našim životima. Učimo praktički od rođenja do kraja života. Škola ima svojstvenu ulogu na putu učenja. Naime, osigurava stjecanje osnovnog znanja i vještina ali i mnogim učenicima predstavlja problem i izazov. Teško pronalaze motivaciju za učenje, jer im je u poplavi tehnoloških naprava škola često nezanimljiva, nepotrebna, pa čak i nebitna.

Planiranje i provedba ekskurzije odličan je način za dizanje motivacije učenika, jer kroz samu pripremu, upoznavanje prirodnih i društvenih pojava uživo odnosno na terenu i interakcijom na ekskurziji, učenici počinju shvaćati nastavu geografije u drugačijem svjetlu. Ekskurzija im omogućava shvatiti primjenljivost geografskog znanja, a uz to i ponuditi mogućnost za druženje sa svojim vršnjacima. Dodatnu motivaciju im predstavlja korištenje interaktivnih alata.

Ako im pri tom omogućimo i upoznavanje te razvijanje kompetencija projekta POGUM koje će moći uspješno primjenjivati kroz život u različitim situacijama, onda smo učinili najviše što kao učitelji možemo učiniti i opravdali neizostavnost škole za uspješnu budućnost naših učenika. Svojima učenicima nismo samo ponudili znanje u drugačijem obliku, već smo ih i naučili kako se suočiti sa problemima te tražiti i stvarati rješenja.

3. LITERATURA

- [1] Geografija. Učni načrti: https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Osnovna-sola/Ucni-nacrti/obvezni/UN_geografija.pdf (4.11.2021)
- [2] Ekскурzije: <https://ekskurzije.weebly.com/> (4.11.2021)
- [3] Turizem. https://sl.wikipedia.org/wiki/Izletni%C5%A1ki_turizem (5.11.2021)
- [4] Geografske ekskurzije v devetletni osnovni šoli: <https://dk.um.si/lzpisGradiva.php?id=14658&lang=slv> (7.11.2021)
- [5] Spletna zbornica osnovne šole Trebnje: <https://ucilnice.arnes.si/course/view.php?id=13019>, 23. poglavje (6.11.2021)
- [6] Pravilnik o šolskem redu: <https://www.seps.si/wp-content/uploads/2016/09/2.9.-to%C4%8D.6-Varnost-strokovne-eksk..pdf> (7.11.2021)